

3. Гриньова В.М. Фінанси підприємств: навч. посібник / В.М. Гриньова та інші; – К.: Знання-Прес, 2004. – 432 с.
4. Зінь Е.А. Планування діяльності підприємства: навч. посібник / Е.А. Зінь, М.О. Турченко. – К.: ВД "Професіонал", 2004. – 320 с.
5. Теличко Р.К. Фінансове планування на малих та середніх підприємствах / Р.К. Теличко // Фінанси України. – 2007. – № 8. – С. 14-16.
6. Кычанов Б.И. Финансовое планирование как элемент интегрированного планирования на предприятии / Б.И. Кычанов, Е.В. Храпова // Финансовый менеджмент. – 2008. – № 5. – С. 105-119.
7. Большаков С.В. Финансы предприятий: теория и практика. Учебник / С.В. Большаков. – М.: Книжный мир, 2005. – 617 с.
8. Бочаров В.В. Корпоративные финансы: учебное пособие / В.В. Бочаров, В.Е. Леонтьев. – СПб.: Питер, 2004. – 592 с.
9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 (МСБО 41). Сільське господарство (п. 5), 01.01.2012, [Електронний ресурс], Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_027 (Дата звернення: 19.09.2014).
10. Ковальчук М.І. Економічний аналіз у сільському господарстві: Навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисципліни / М.І. Ковальчук. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 52-56.

УДК 338.48:379.845

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У СФЕРІ АГРОТУРИЗМУ

Дуга В.О. – аспірант, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Розвиток агротуризму у більшості країн світу розглядається як невід'ємна складова комплексного соціально-економічного розвитку села. Сьогодні саме агротуризм займає вагомую нішу на світовому туристському ринку, його прискорений розвиток відіграє роль каталізатора перебудови економіки, забезпечує демографічну стабільність та розв'язання соціально-економічних проблем.

Для України даний вид туризму є досить актуальним, тому що сьогодні українське село має багато соціально-економічних проблем. Агротуризм може позитивно вплинути на умови і якість життя на селі – зростання зайнятості сільського населення, особливо жінок, розвиток сільської інфраструктури, отримання стабільних та вагомих прибутків селян [7].

Метою дослідження є аналіз досвіду ефективного розвитку агротуризму в європейських країнах.

Стан вивчення проблеми. Питаннями агротуризму займалися такі відомі вчені як Ю.Алексеева, В.І. Биркович, В.К. Федорченко, Рутинський М.Й, В. Євдокименко, Н. Кудла та багато інших науковців [1;4]. На нашу думку, варто розглянути сучасний досвід європейських країн у сфері агротуризму.

Методика досліджень. Методологічною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань туризму в сільській місцевості.

Результати досліджень. Аграрний туризм – відносно новий вид туризму, масовий розвиток якого в світі почався з другої половини 20 століття. За останні роки ефективність агротуризму доводять такі країни як Франція, Італія, Іспанія, Австрія, Польща, Чехія, де він набув широкої популярності завдяки своїй багатогранній корисності для суспільства [3].

Якщо розглядати Європу, то лідером за обсягами розвитку агротуризму є Франція. У цій країні даний вид туризму уже давно є високорентабельною галуззю економіки та представлений Національною організацією будинків відпочинку і зеленого туризму (Maison des Gites de France et du Tourisme Vert).

У Франції так і як в інших країнах використовуються різні символи та літери для позначення категорійності засобів розміщення в сільській місцевості (табл.1). Агрооселі країни мають особливий національний шарм, вони дуже комфортні і відповідають високим стандартам сільського житла [6].

Додатково існує спеціальна категорія сільських помешкань для інвалідів (сертифікована організацією "A.P.F.") та автотуристичних кемпінгів (обов'язково мають категорійний сертифікат) для туристів, які подорожують країною на власному авто. Для відпочинку турист також може обрати один з варіантів розміщення в сільській місцевості: приморську агрооселю, кінну ферму, винну агросадибу, гірськолижне шале, замок у сільській місцевості, рибацьку оселю тощо.

Протягом канікул, згідно спеціальної програми дитячого відпочинку в сільській місцевості, школярі Франції та інших країн запрошуються для проживання в сільські сім'ї. Вони активно відпочивають на природі зі своїми сільськими ровесниками, ходять в походи, вчать піклуватися про свійських тварин, допомагати дорослим по господарству, отримують багато знань з гастрономії, вивчають народні танці, фольклор краю, іноземні мови. Даний вид відпочинку (його якість, відповідність нормам, стандартам) контролюється і сертифікується Міністерством охорони здоров'я і соціального забезпечення Франції, а також Міністерством молоді та спорту.

Агротуризм у регіонах Франції дуже пов'язаний з гастрономічними та винними турами, які є предметом її національної гордості. Кожна провінція пропонує для туристів свої особливі страви та сорти вин і сирів. Саме винний туризм є «обличчям» французького сільського туризму. Франція як і кожна європейська країна має свої особливості організації аграрного туризму (табл.2).

Конкурентом Франції на ринку агротуристичних послуг є Іспанія. Агротуризм в цій країні обирає той, хто хоче відпочити подалі від людських натовпів, насолодитися природою. Згідно досліджень 90% агротуристів в Іспанії – це іспанці в віці, які мешкають у великих містах. Асоціації сільського туризму Іспанії пропонують різноманітні типи розміщення. Окрім сільської оселі турист може проживати в переобладнаному старовинному монастирі, постійному дворі, історичному замку [2].

Таблиця 1 - Категоризація засобів розміщення в сільській місцевості

Франція
<p>Сільське житло для розміщення туристів:</p> <p> — оселя з обійстям і садом, мебльована; на кімнати душ і WC один (до 6 осіб), гриль-бар чи міні-духовка, плита, холодильник, посуд і посудомийна машина, дитяча колиска на вимогу.</p> <p> — у доповнення до умов I категорії на території саду є всі умови для барбекю, крім того, у будинку ванна, пральна машина, міксер, електрокавоварка, телебачення.</p> <p> — у доповнення до умов II категорії є окремих вхідний та прогулянковий сад; два WC для 7 осіб, телефон; послуги прибиральниці на вимогу.</p> <p> — у доповнення до умов III категорії є вишуканий будинок з респектабельним меблюванням і внутрішнім художнім оформленням, камін.</p> <p> — у доповнення до умов IV категорії є приватний ландшафтний парк чи сад, облаштовані майданчики для активного дозвілля (наприклад, тенісний корт, басейн, сауна та джакузі), гараж для авто; відеомагнітофон, інша побутова техніка.</p> <p>Агрооселі для інвалідів:</p> <p>I категорія: розміщення на першому поверсі з можливістю в'їзду в оселю і пересування по ній (до кухні, спальні, ванни, туалету тощо) інвалідним візком;</p> <p>II категорія: подібні, але дещо обмежені умови пересування оселею на інвалідному візку і користування спеціальним обладнанням.</p> <p>Автотуристичні кемпінги в сільській місцевості:</p> <p>* Кемпінг неподалік села. Площа для розбивки наметів 300 м² і 400 м² — ділянка з природною рослинністю. Один WC і одна мийка для прання одягу, від 1 до 3 душових чи ванних кімнат, водовід з кранами гарячої і холодної води, залежно від кількості наметових місць.</p> <p>** У доповнення до умов I категорії наявні дитячий ігровий майданчик та спортмайданчик для дорослих.</p> <p>*** У доповнення до умов II категорії: від 30 до 100 % наметових місць електрифіковані й оснащені біотуалетами, є крита автостоянка, 2-3 ванни і 2-4 душові кабінки, 3 приміщення для прання одягу, автомийка.</p> <p>**** у доповнення до умов III категорії всі наметові місця освітлені, є кімната відпочинку, таксофон. Кількість ванних і душових кімнат з розрахунку одна на 10 осіб.</p>
Португалія
<p>Житло для сільського туризму (TER - Turismo no Espaço Rural):</p> <p>TR - старі класичні будинки;</p> <p>AT - об'єкти для агротуризму: діючі господарства і ферми;</p> <p>TH - "туристичне житло": старі маєтки XVI-XVII століть, приватні готелі й навіть невеликі замки, розташовані в сільській місцевості;</p> <p>CS - класичні приватні будинки в селах, які здаються в оренду.</p>
Іспанія
<p>Асоціації сільського туризму Іспанії пропонують такі основні типи розміщення:</p> <p>розміщення на фермах і в садибах в одному будинку чи на одній території з власниками, в окремих кімнатах, спеціально обладнаних для прийому туристів. Спокій і невтручання в особисте життя туристів гарантуються;</p> <p>розміщення в номерах сільських готелів, спеціально обладнаних для прийому туристів (HR - (hotel rural) — сільський готель);</p> <p>розміщення в історичних будинках (замках, палацах, монастирях), розташованих у сільській місцевості чи невеликих містечках (CA- (castillo) — замок, історичне помістя);</p> <p>оренда цілого будинку однією родиною чи групою туристів (CR - (casa rural) — сільський будинок).</p> <p>Існує категоризація сільських готелів за системою "INNS OF SPAIN", їм присвоюється від 1 до 4 тюльпанів.</p>

Для залучення іспанців та іноземних туристів країна активно пропагує туризм на сільських територіях. Можна сказати, що Іспанія утримує перше місце серед інших країн Європи за ефективні промо-акції в сфері сільського туризму. Сприяє цьому і організація різноманітних виставок, ярмарок, туристичних форумів, конгресів, які проходять в країні. Так вже більше десяти років в країні щорічно проходить міжнародна виставка "Exhibition of Tourism, Sport and Rural Development" (Туризм, спорт і розвиток сільської місцевості) та, організовані Європейською федерацією фермерського та сільського туризму, європейські Конгреси сільського туризму [5].

Таблиця 2 - Особливості організації агротуризму в різних країнах

Країна	Основні види послуг	Регіони, області
Італія	відвідування винних підвалів; приготування моцарели з буйволячого молока; виращування жаб, виноградних равликів; спостереження за сироварним виробництвом; догляд за виноградною лозою; приготування домашніх макаронів; риболовля, стрільба з лука; велосипедні прогулянки, трекінг, хайкінг, настільний теніс; кінні й піші прогулянки; можливість придбати сувеніри, дорогі й рідкісні вина, особливі продукти: трюфелі, спеціальні сорти сиру і оливкову олію; оздоровчі й косметичні програми так званих beauty-farm — «ферм краси».	Північна і Центральна Італія; лідерами є дві області – Тоскана і Трентіно – в них концентрується майже половина агротуристських підприємств усієї країни; акцент на відпочинку у горах і передгір'ях Альп.
Австрія	вигін худоби на альпійські луки; збір альпійських трав; виготовлення молокопродуктів; збор лісових ягід.	садиби в регіонах Тіролю, Штирії, Карінтії, в унікально чистій гірській атмосфері.
Угорщина	поєднання з національними традиціями конярства; відвідування фестивалів кінного спорту, зустріч аматорів кінного спорту.	найпопулярніші місцевості – область Ваш, Сольнок.
Румунія	збереження природного середовища й етнокультурних традицій (обряди, звичаї, народні ремесла); участь у відгінному вівчарстві на карпатських полонинах; відвідування гірських замків.	розвивається у Південних Карпатах.
Польща	відвідування сільських ярмарок і середньовічних костюмованих свят; суміщення типового відпочинку в сільській місцевості з відновленням здоров'я; вивчення гастрономії.	агросадиби здебільшого розташовані у Поморському воєводстві на півночі Польщі.
Іспанія	знайомство з побутом, гастрономією; догляд за тваринами.	у Каталонії, Мадриді, Валенсії, Андалузії.
Німеччина	проживання та харчування в будинку фермера; безпосередня робота в полі, на городі; відвідування сільських фестивалів.	сільські вілли і садиби Баварії.
Чехія	відпочинок у виноробних регіонах і регіонах, що межують із заповідними територіями; відвідування кінних ферм і занурення в автентичний сільський спосіб життя.	Південна Моравія – виноробний регіон; околиці міста Усті-над-Лабем на півночі Чехії.

Країна	Основні види послуг	Регіони, області
Португалія	участь у приготування вина; майстер-класи з приготування сиру; плетіння зі шкіри, вишивання; волонтерська робота на фермі/господарстві (для любителів фізичних навантажень); маршрути культурні, екологічні, спортивні (в тому числі веломаршрути); "маршрути здоров'я та краси", гастрономічні та винні.	на півдні країни, в Альгарві; Одесеїше (Odeceixe) в окрузі Фару - маленьке селище, яке дає змогу поєднати сільський туризм, пляжний відпочинок і чудову кухню; село Ліндосо (Lindoso), розташоване на півночі Португалії.
Болгарія	можливість самостійно виготовити йогурт, сир, ніжну ягнятину, відбивні зі свинини; пригощання ароматним домашнім вином і ракією; організація пішихідних турів, екскурсій верхи на конях або на підводах; курси ремесел і кулінарні курси для тих, хто хоче доторкнутися до умінь болгарських майстрів і секретів смачної болгарської кухні; полювання, риболовля, збір трав.	більше 50 сіл і 30 монастирів в горах Стара-Планіна, Ріла, Пірін, Родопи, на березі Чорного моря і Дунаю пропонують базу для розміщення туристів.
Франція	поєднання з гастрономічним і винним туризмом; виросування винограду; участь у виготовленні вина; участь у процесі вирощування та збирання продукції з лавандових полів; приготування косметичних засобів; заготівля трав, прянощів та приправ.	оселі Шампані, Провансу, Гасконі, Нормандії, Савойї; долина Луари і провінція Бордо.

Агротуризм Італії теж завойовує все більшу популярність. На даний час в Італії розроблено понад 100 винно-гастрономічних маршрутів, які прямо пов'язані з агротуризмом. Та й в порівнянні з іншими країнами, туристи, що обрали сільський відпочинок, зупиняються тут на досить тривалий термін – у середньому на 6 днів. Особливістю агротуризму Італії є те, що більшість агротуристичних підприємств залишаються в «тіні», намагаються не співпрацювати з туристичними агенціями, тому самі прямо контактують з клієнтами через мережу Інтернет, рекламні публікації і виставки.

Розмістившись в сільській оселі на території Португалії є шанс відчувати себе справжнім мешканцем європейської глибинки. Тут можна «прожити маленьке життя» винороба, молочника, фермера, а також орендувати маленьку сільську віллу і побути наодинці з природою.

Болгарське село, поєднуючи національні традиції з сучасним комфортом, пропонує відпочиваючим екскурсії верхи на конях або на підводах, курси ремесла, кулінарні. Турист може піти на полювання чи риболовлю, на збір трав і грибів, освоїти ремесла, насолоджуватися різноманітністю екологічно чистих продуктів харчування.

В Польщі сфера сільського туризму – одна з найпопулярніших. Поїздки в Татри, на північні землі, роботи на городі, фотомистецтво серед сільської ідилії дуже популярні серед відпочиваючих. Туристи найчастіше зупиняються в садибах певної категорії, яка гарантує високу якість послуг. Система катего-

ризації є добровільною справою, навіть надання послуг сільського туризму за польськими законами не належить до підприємницької діяльності. Один момент, який відлякує гостей – сільські мешканці часто намагаються зробити свої помешкання схожими на міські, при цьому втрачається їх оригінальність.

Що стосується Австрії, то господарі сільських осель країни навпаки намагаються якомога більше залишити в своєму помешканні автентичності і при цьому гармонійно поєднати її з комфортом, з перевагами сучасності. Відпустки на австрійських фермах набувають великої популярності особливо серед заможних жителів великих міст, які намагаються відпочити подалі від впливів цивілізації.

Кожна з європейських країн намагається активно рекламувати та просувати тури і послуги у сфері агротуризму. Цікавим, наприклад, в наближенні інформації до потенційного споживача послуг агротуристичного підприємства є досвід Латвії. Професійною асоціацією сільського туризму "Lauku ceļotājs" ("Сільський мандрівник"), яка заснована в 1993 році і об'єднує сьогодні близько 300 членів - господарів місць для ночівлі в сільській місцевості по всій території Латвії, було підготовлено спеціальний путівник. Він розміщений на сайті асоціації і включає інформацію про всі агротуристичні господарства Латвії. Турист в позиції «Дари села» може спочатку обрати для себе, що саме його цікавить (ремісництво, гриби, ягоди, напої, бджоли, риба, тварини, птахи, лікарські рослини, присадибні господарства та ін.), а потім за ключовим словом переглянути повну інформацію про особливості даної послуги та садиби, які її пропонують (рис.1).

Сьогодні бути фермером, який ефективно розвиває своє господарство, поєднуючи агробізнес і туризм, у Європі неабияк престижно. Цією справою охоче займаються як пенсіонери, так і молодь. Для сприяння розвитку та ефективності агротуризму всі національні організації сільського туризму країн Європи об'єдналися в Європейську федерацію фермерського і сільського туризму (European Federation for Farm and Village Tourism) або скорочено «EuroGites». Мета даної федерації – популяризація та розвиток здорового відпочинку в сільській місцевості заради культурного, емоційного, фінансового й етнокультурного розвитку європейців.

«Дари села»	
→	1. Тварини, птахи ✓ участь у вирощуванні кіз і виробництві молочних продуктів (молоко, сир, кефір); ✓ огляд дітьми сільського двору, знайомство з тваринами, катання на конях верхи; ✓ випасання овець, придбання м'яса, шерсті, шкіри овець, доїння корови, збивання масла.
→	2. Бджоли ✓ купівля меду з різних рослин; ✓ апітерапія - лікування за старовинною методикою (лікувальний ефект відбувається за рахунок тепла, вібрації, біополя, які створюються бджолами).
→	3. Гриби ✓ вирощування, сушіння, приготування страв із грибів.
→	4. Ремісники ✓ виготовлення шкіряних предметів кінної упряжі, ременів, поясів; ✓ спостереження за процесом виготовлення бочок, виготовлення тинів з лози; ✓ знайомство з технікою ткацтва, виготовлення поясів; ✓ виготовлення в дерев'яних ложок, кухонних дощечок, ножів.
→	5. Риба ✓ вихід в море на рибальському човні і спостереження за ходом прибережної рибної ловлі; ✓ копчення, сушіння риби, приготування юшки; ✓ участь у процесі рибної ловлі з витягуванням невода і зимової риболовлі.
→	6. Сільські ласощі ✓ приготування з соків чорничної, чорносмородинової, обліпихової, шпінатової глазурі і оздоблення випечених пряників (ручна робота) – піпаркукас; ✓ приготування з плодів і ягід морозива, як класичного - пломбіру, вершкового, так і за рецептами сучасної кухні - морозива з кількою, синім сиром, хроном та картоплею з томатним соусом; ✓ випікання в печі хлібу з насінням, сушеними фруктами; ✓ приготування піци на вогні під відкритим небом, відвідування «Млинцевих екскурсій»; ✓ ознайомлення з технологічними процесами: грубий і дрібний помел конопель, конопляне олії.
→	7. Напої ✓ приготування з березового соку сиропу, вина, шампанського, лимонаду; ✓ екскурсія та розповіді про технологічну сторону отримання сидру; ✓ виготовлення горілки і настоянки з журавлини, чорниці, горобини, обліпихи, особливого «Різдвяного бальзаму».
→	8. Лікарські рослини, чай ✓ збір лаванди та виготовлення ароматних рослинних сумішей (в мішечках); ✓ поєднання дегустації трав'яних чаїв із цілющою лазнею; ✓ збір рослин і приготування лікарських чаїв, кремів з ехінацеї, м'яти, лаванди; ✓ виготовлення прянощів, рослинних олій, косметики, фруктового мила; ✓ відпочинок в цілющих садах «Ароматерапії», «Здорового харчування».
→	9. Присадибні господарства ✓ участь у вирощуванні посівної коноплі, виготовлення з її насіння конопляної олії; ✓ уроки живопису в старовинних помешканнях, серед гарних сільських краєвидів; ✓ випробовування старовинних знарядь праці, обробка волокон коноплі.

Рисунок 1. Зміст позиції «Дари села» в агротуристичному путівнику Латвії

Висновки. Підсумовуючи досвід організації агротуризму в Європі, можна сказати, що агротуризм корисний як для відпочиваючих, так і для селян, сільських громад, регіонів і держави в цілому, він сприяє ефективному розвитку сільських територій.

Сьогодні наша держава знаходиться на шляху до отримання статусу повноцінного члена Європейського Союзу. При вступі України в ЄС важливо враховувати в тому числі і високі вимоги до якості послуг агротуристичних підприємств. Впровадження ефективних форм при отриманні якісних послуг в агротуризмі, які будуть враховувати позитивний досвід європейських країн дасть змогу Україні стати конкурентоспроможною державою на світовому ринку.

Українське село має значний туристичний потенціал: сприятливі кліматичні умови, різноманітні мальовничі ландшафти, багатство флори і фауни, культурно-історичні пам'ятки. Становлення та розвиток агротуризму, враховуючи позитивний досвід європейських країн, дасть змогу відтворити й розвинути трудовий потенціал в аграрній сфері, підвищити зайнятість сільського населення, збільшити доходи селян та внески до бюджету країни, сформувані нові напрями виробництва й реалізації сільськогосподарської продукції, максимально наблизити до європейського рівень життя на селі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Биркович В.І. Сільський земельний туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України // Стратегічні пріоритети: Наук. збірн. – 2008. – № 1. – С. 138-143.
2. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tourlib.net>
3. Малік М. Й. Сільський аграрний туризм як чинник розвитку сільських територій України / М. Й. Малік, Л. В. Забуранна // Економіка АПК: [міжнар. наук.-виробн. журнал]. – 2012. – № 5. – С. 110 – 115.
4. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 271 с.
5. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>
6. Столярчук П., Домінюк В. Аналіз європейського досвіду організації сільського зеленого туризму та його категоризації. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/natural/metrolog/2010_71/35.pdf
7. Чеглей В. М. Сільський зелений туризм як вид рекреаційної діяльності / В. М. Чеглей // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 163; ч. 1 [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/cheglej.htm